

6. Романенко С. Особливості процесу прийняття рішень під час розв'язання ігрових ситуацій регбі / С. Романенко // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві. – 2015. – №1 – С. 118–123.
7. Сотник О.В. Спортивні ігри у фізичному вихованні студентської молоді / О.В. Сотник, Б.Д. Зубрицький, О.В. Сініцина // Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). – 2014. – Випуск 9 (50) 2014. – С. 131-135.
8. Тимчик М. В. Фізичне виховання старших підлітків у процесі спортивних ігор у загальноосвітніх навчальних закладах / М. В. Тимчик // Сучасний виховний процес: сутність та інноваційний потенціал Матеріали звітної науково-практичної конференції. – Івано-Франківськ, НАІР. – 2013. – С. 437-440.

Reference

1. Vihlyayev Yu. (2015) Innovative technologies of physical education of students / Yu. Vykhyayev // Scientific journal of the NPU named after M.P. Dragomanov. Series 15. Scientific and pedagogical problems of physical culture (physical culture and sports). 2015, Issue 3K (56), pp. 83-87.
2. Clich I. (2009) The impact of section basketball lessons on the physical fitness of high school students / I. Clich // Physical education, sports and health culture in modern society. №. 3. P. 76-79.
3. Kravchuk Ya. (2008) The state and ways of formation in schoolchildren interest in physical education and sports / Ya. Kravchuk, N. Voynarovskaya // Physical education, sports and health culture in modern society. - Т. 2. - P. 151–155.
4. Naumchuk V. (2007) Sports games in the system of vocational training of students of the faculties of physical education / V. Naumchuk // Scientific Notes of the Volodymyr Hnatyuk Ternopil National Pedagogical University. Series: Pedagogy. - №3. - WITH. 3-5.
5. Oliynyk N. (2016) Sectional work as a form of organization of the educational process in the discipline "Physical Education" in higher education / N. Oliynyk // Pedagogical Sciences: a collection of scientific papers of the Kherson State University. - No. 73. - Volume 1. - P. 116-121.
6. Romanenko S. (2015) Peculiarities of the decision-making process in solving game situations in rugby / S. Romanenko // Physical education, sports and health culture in modern society. - №1 - P. 118 –123.
7. Sotnik O. (2014) Sports Games in Physical Education of Student Youth / OV. Sotnik, B.D. Zubrytskyi, OV Sinitsyn // Scientific journal of NPU named after M.P. Dragomanov. Series 15. Scientific and pedagogical problems of physical culture (physical culture and sports). - Issue 9 (50). - P. 131-135.
8. Timchuk M. (2013) Physical education of older adolescents in the process of sports games in secondary schools / MV Timchuk // Modern educational process: the essence and innovation potential Materials of the reporting scientific and practical conference. - Ivano-Frankivsk, NAIR. pp. 437-440.

УДК 796.032:32

Сергієнко В. М.,
доктор наук з фізичного виховання та спорту, доцент
Корж С. О., старший викладач
Сумський державний університет, м. Суми

СПОРТ І ПОЛІТИКА СУЧАСНИЙ АСПЕКТ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ

Виконано комплексний аналіз сучасних аспектів взаємозв'язку між спортом і політикою. Необхідно констатувати, що життєва практика демонструє реальний тісний взаємозв'язок спорту та політики як в Україні, так і в інших країнах світової спільноти. Гасло «Спорт поза політикою» має багато прихильників у світі, однак, незважаючи на всі прагнення ізолювати олімпійський рух від політичного впливу, здійснити це не вдається. На сьогоднішній день спорт виступає інструментом політичного впливу, який володіє великими можливостями і потужним потенціалом. У міжнародних відносинах спорт є невід'ємною частиною, також виступає механізмом вирішення різноманітних конфліктних ситуацій і складних протиріч, а також інструментом мобілізації міжнародного співробітництва.

Ключові слова: спорт, політика, взаємозв'язок, олімпійський рух, спортсмени, олімпійський спорт.

Сергієнко В. М., Корж С. А. Спорт и политика современный аспект взаимосвязи. Выполнен комплексный анализ современных аспектов взаимосвязи между спортом и политикой. Необходимо констатировать, что жизненная практика показывает реальную тесную взаимосвязь спорта и политики как в Украине, так и в других странах мирового сообщества. Лозунг «Спорт вне политики» имеет много сторонников в мире, однако, несмотря на стремление изолировать олимпийское движение от политического влияния, осуществить это не удастся. На сегодняшний день спорт выступает инструментом политического влияния, который обладает большими возможностями и мощным потенциалом. В международных отношениях спорт является неотъемлемой частью, также выступает механизмом решения различных конфликтных ситуаций и сложных противоречий, а также инструментом мобилизации международного сотрудничества.

Ключевые слова: спорт, политика, взаимосвязь, олимпийское движение, спортсмены, олимпийский спорт.

Serhiienko V., Korzh S.. Sport and politics are the modern aspects of interconnectivity. A comprehensive analysis of the contemporary aspects of the relationship between sport and politics has been made. It should be noted that life practice

demonstrates a real close relationship between sport and politics in Ukraine as well as in other countries of the world community. The slogan "Sport beyond Politics" has many supporters in the world, however, despite all efforts to isolate the Olympic movement from political influences, it is not possible to do so. Therefore, the International Olympic Committee (IOC) President Thomas Bach urges athletes not to take political action in any form whatsoever at the 2020 Tokyo Olympics. Bach also disagrees with the growth of sports policy, which, he argues, does not lead to any result, but only exacerbates existing contradictions. According to him, most athletes have broad support and understanding that stadiums and ceremonies should not become an arena for political statements and any protests. Athletes, who are known to the public as public figures, often express their own opinions, create a "sport-policy" system in their attitude to what is happening in the country and thus shape the interconnection of these phenomena. It is worth talking about sports in politics when athletes actively defend a particular political system, favor a particular political leader, join political parties, publicly express their attitude to the political situation in the country, ridicule the existing power or vice versa—Event and promote the activities, slogan or political agenda of statesmen. Today, sport is an instrument of political influence that has great opportunities and powerful potential. In international relations, sport is an integral part, it also serves as a mechanism for resolving various conflict situations and complex conflicts, as well as a tool for mobilizing international cooperation.

Key words: sports, politics, interconnection, Olympic movement, athletes, Olympic sports.

Постановка проблеми. Спорт є запорукою найбільшої цінності – здоров'я, а професійний спорт для окремих осіб уважається ще й сенсом самого життя, основним видом діяльності, без чого важко уявити власне існування. Попри всю важливість спорту в житті держави та суспільства, спостерігається тенденція до перебування спорту в тіні політики. Жодна важлива політична подія у тій чи іншій країні не відбувається без прямої чи опосередкованої участі спорту. Крім цього, як демонструє світова практика, численні спортивні змагання світового масштабу часто ставали і на сьогоднішній день продовжують бути засобом політичних маніпуляцій, механізмом тиску, способом продемонструвати власне відношення до країни, громадяни якої представляють її на міжнародній арені, при цьому спортсмени використовуються як заручники політичних ігор.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню тематики щодо взаємин політики і спорту присвячено праці таких науковців як В. А. Баранов [1], Ж. Н. Бондаревич, Д. М. Попова [2], І. Недокус [3], А. І. Нестеров [4], Г. Г. Ніколайчук [5], П. Ю. Приходько [6], А. Г. Тарасова [7], В. І. Філонов, А. В. Юдіна [8], F. Voyacıoğlu, A-G. Oğuz [9], V. Cha [10] та інших. Однак аналіз узгодженості спорту і політики, їх взаємозв'язок у сучасних умовах розвитку суспільства, та в умовах реформування влади в Україні недостатньо розкрито у наукових дослідженнях.

Мета дослідження – комплексний аналіз взаємозв'язку між спортом і політикою, з'ясування реалій сьогодення.

Методи дослідження: теоретичний аналіз, узагальнення літературних джерел, індукція, дедукція, системний підхід, педагогічні спостереження.

Виклад основного матеріалу дослідження. Жодна політична ситуація, система, жоден політичний режим не повинні впливати на спортивне життя країни. Спорт, безумовно, має бути поза політикою. Вочевидь, досить часто, спостерігаємо зовсім протилежні даному твердженню реалії. Таку думку, доцільно, підтвердити рядом яскравих прикладів Олімпіади 2016 року у Ріо-де-Жанейро. Десять із половиною тисяч атлетів із 5 до 21 серпня змагалися за медалі у 28 видах спорту. Українськими спортсменами здобуто дві золотих медалі, 5 срібних та 4 бронзових медалей, а збірна команда України посіла 31 місце. У рамках Олімпійських ігор встановлено 60 олімпійських та 21 світових рекордів. Тобто, у ході спортивного форуму відбувається імідж кожної країни. Незважаючи на успіхи олімпійського руху на сучасному етапі, виникає ряд проблем. Серед них – спроба надмірної політизації олімпійського руху. Основоположники олімпійського руху з самого початку намагалися відмежувати його від політики. Гасло «Спорт поза політикою» має багато прихильників у світі, однак, незважаючи на всі прагнення ізолювати олімпійський рух від політичних впливів, здійснити це не вдалося. Післявоєнне протистояння двох блоків і «холодна війна» між ними призвели до помітної політизації спорту. Післявоєнні Олімпійські ігри перетворювалися у змагання між політичними системами держав. Значний політичний вплив на олімпійський спорт виявився, з одного боку, в СРСР, НДР, КНР, на Кубі, а з другого – у США. Прагнення довести за допомогою спортивних успіхів на Олімпійських іграх переваги тієї чи іншої системи призводили до того, що в хід пускалися засоби, які руйнували ідеали самих ігор. Прикладом впливу політики на спорт є терористична акція арабських екстремістів проти спортсменів Ізраїлю на XX Олімпійських іграх у Мюнхені, яка переслідувала політичні цілі. Яскравим проявом політизації Олімпійських ігор був бойкот США, Англією, Китаєм, Японією та ще 30 країнами XXII Олімпіади 1980 р. у Москві після вторгнення радянських військ в Афганістан. У відповідь на це через чотири роки СРСР і його союзники (12 країн) бойкотували XXIII Олімпійські ігри в Лос-Анджелесі.

Аналізуючи наведені вище приклади, необхідно констатувати, що життєва практика демонструє реальний тісний взаємозв'язок спорту та політики. Політичні сили держав активно використовують спорт як засіб підвищення іміджу країни, як інструмент впливу на політичні системи «країн-суперників», як об'єкт політичних маніпуляцій задля демонстрації власної першості та прерогативи. Крім цього, спортивні змагання, як основа спорту, розглядаються в якості механізму для помсти державам-опонентам крізь призму невдоволення чи непогодження з тієї чи іншої політичною системою. Так, дійсно, зважаючи на запропоновані приклади, доцільно зауважити, що саме Олімпійські ігри, як одна із найбільш актуальних арен для спортивних змагань усіх часів і народів, часто були об'єктом критики, бойкоту, засобом для реалізації політичних провокацій та демонстрації відношення до тієї чи іншої політичної системи. Історично склалося так, що після Другої Світової війни на міжнародній політичній арені сформувалося два лідери, дві основні політичні системи, які втілювались у США, з одного боку, та СРСР з іншого. Саме ці дві країни претендували на першість та стали запеклими суперниками, пропагуючи кожна свою ідеологію та політичний світогляд. Подібна ситуація є недопустимою. Спорт ні в якому разі не повинен бути

політичним «заручником», інструментом, засобом досягнення сумнівних цілей. При цьому, характерною, на сьогоднішній день, є ситуація, за якої спорт, також, не відокремлений від політики, а так і залишається в тіні політичних реалій.

Сьогодні демонструє нам яскравий приклад залучення спорту до політичних реалій між державами світу. Чемпіонат світу з футболу 2018 року, який відбувся в Росії, як повідомили засоби масової інформації, став відмінною нагодою відношення до Росії та її загарбницької політики в умовах нинішньої ситуації у світі. Багато країн світу і громадські організації закликали позбавити Російську Федерацію права приймати чемпіонат у зв'язку з участю Росії у війні на сході України та анексією Криму. Отже, спостерігаємо, що мова йде про неминучий взаємозв'язок спорту та політики.

Тому, Президент Міжнародного олімпійського комітету (МОК) Томас Бах закликає спортсменів не робити політичні акції в будь-якій формі на Олімпіаді-2020 у Токіо. Бах також не погоджується із зростанням політики у спорті, яка, за його підтвердженням, не призводить ні до якого результату, а лише поглиблює існуючі протиріччя. За його словами, у більшості спортсменів є широка підтримка і розуміння того, що стадіон і церемонії не повинні ставати ареною для політичних заяв та будь-яких акцій протесту. Спортсмени, які відомі широкому загалу, як публічні особистості все ж виголошують часто власну думку, своє відношення до того, що відбувається у країні і цим самим, створюють систему «спорт-політика», а отже, і формують взаємозв'язок цих феноменів. Але, як бачимо, є і альтернативні випадки, коли спортсмени, відомі люди, замовчують власні думки, приховуючи своє особисте бачення ситуації, і, таким чином, розривають систему «спорт-політика». Не зважаючи на те, що спортсмени – відомі люди, вони не повинні обов'язково публічно оголошувати своє ставлення до політичних подій у країні. У більшості наукових публікаціях [4; 9; 10] наголошується на тому, що неоднозначними є оцінки зв'язку спорту і політики. Інколи його оцінюють позитивно, а інколи – негативно. Під час обґрунтування негативної оцінки посилюються на чинники використання спорту в вузькокорисливих політичних цілях, для розпалювання націоналізму, шовінізму тощо. Позитивну оцінку, як правило, обґрунтовують посиланням на важливу роль спорту в процесі легітимації політичного режиму всередині держави та зміцненні її зовнішньо-політичної діяльності. Безпосередньо пов'язана зі спортом мета, завдання, цінності, правила спортивних змагань, особливості техніки і тактики тих чи інших видів спорту, закономірності тренувального процесу не є політичними. Спорт виступає відносно незалежним від політики соціальним явищем, де спортивні організації (в тому числі олімпійські) не є політичними організаціями». Взаємозв'язок спорту і політики, на думку науковця Г. Г. Ніколайчука, знаходить свій вияв у таких положеннях: «неодноразове використання спорту в політичних цілях, а також різноманітні інциденти в спорті, що були політично забарвлені; істотна залежність організації спортивного руху від державної політики та ідеології; безпосередня участь держави в організації та фінансуванні Олімпійських ігор та інших глобальних спортивних подій, а також у процесі підготовки спортсменів; спортсмени, приносячи своїй державі перемоги в міжнародних змаганнях, виконують не лише спортивну, а й державницьку місію, оскільки сприяють укріпленню державного престижу, демонструють національні можливості шляхом побудови дієвого бренду країни/території» [5, с. 289]. Таким чином, автор вважає, що незалежність спорту від політики не є абсолютною, а виступає, радше, за певних умов та в силу конкретних причин і форм.

Навіть у період становлення інституту спорту в ньому був присутній ідеологічний компонент. У процесі росту його соціальної значущості зв'язки з ідеологією зростали. Використання спорту офіційною ідеологією в кожній країні здійснюється з тією самою метою, що й інших суспільних явищ: пропаганда політичного й економічного ладу, духовних цінностей, обґрунтування й виправдання політики держави і її конкретних цілей, виховання у населення потрібних системі політичних і моральних якостей тощо» [3, с. 118]. Ідеологічний компонент у спорті проявляється також у тому, що в ньому реалізується патріотична ідея. Жоден спортсмен не виступає сам по собі, він представляє державу, яка його підготувала до змагань, виділяла фінансування на тренування, екіпірування тощо. Перемога спортсмена неминуче стає перемогою країни, що його делегувала, служить піднесенню національної гордості й демонстрації переваги певної нації. Це знаходить відображення в різних організаційних формах і ритуалах (виконанні гімну, підйомі прапора, неофіційному командному заліку тощо).

Існує думка науковців [1; 2; 6; 7; 8] щодо взаємозв'язку спорту та політики через те, що приносячи перемогу країні спортсмен цим самим демонструє не свої, а національні можливості та приносить престиж державі. На іншу думку, у першу чергу, спортсмен – це особистість, талановита людина, яка завдяки своїм досягненням, своїй наполегливості, своїй волі та врешті-решт своїм можливостям здобуває перемогу, але ця перемога належить, перш за все, саме йому, даному спортсмену, а вже потім йде мова про його національність та громадянство. У разі здобуття перемоги, для прикладу, українцем у спортивних змаганнях, то приналежність його до української нації говорить не про перемогу України, як держави і не про перемогу разом із цим спортсменом Президента, уряду, парламенту, чиновників владної верхівки тощо. Ні не так, у першу чергу, це говорить про перемогу саме спортсмена, який став лідером, найкращим, який продемонстрував свої здібності, а вже потім необхідно вказувати на його національність, адже він, дійсно, народився в Україні, тут проживає, тут тренується і, власне, цю країну представляє на міжнародній арені, і саме для неї здобув перемогу, але ключове слово у цій системі, саме спортсмен, як особистість, індивідуальність, а не держава. Спорт як інструмент може бути застосований з політичною метою у наступних його формах: збільшення міжнародного престижу держави через проведення паралелей між отриманими нагородами спортсменами і загальнонаціональними досягненнями; загальна фізична і військова підготовка громадян; удосконалення внутрішньодержавної та міжнародної спортивної інфраструктури; використання спортивних досягнень представників тієї чи іншої країни для пропаганди серед її населення і за кордоном; установа громадського контролю над розвитком певних видів спорту; застосування санкцій механізму впливу на інші держави, які проводять неприйнятну національну політику; досягнення політичними особистими цілей; збільшення ступеня ідентичності і підвищення рівня національної політичної свідомості; демократизація спорту і ліквідація для спортсменів економічних, расових та етнічних бар'єрів. Варто говорити про спорт у політиці тоді, коли спортсмени активно відстоюють ту чи іншу політичну систему, надають перевагу тому чи іншому політичному лідеру, вступають у політичні партії, публічно виголошують свої

ставлення до політичної ситуації у країні, висміюють існуючу владну верхівку чи ж навпаки застосовують піар-хід і рекламують діяльність, лозунг чи політичну програму державних діячів. Часто можемо стати свідками того, що відомі спортсмени, які заявили себе чемпіонами на весь світ, досягаючи свого п'єдесталу, покидають великий спорт і йдуть у політику. При цьому, як показує практика, результати такої політичної діяльності колишніх спортсменів є невтішними, адже спорт – це знову ж таки не політика, і спортсмен – це не політичний діяч, що черговий раз доводить справедливості твердження: «спорт – поза політикою».

Висновки. У наш час, на жаль, спорт та його лідери, так чи інакше переплітаються із політичним життям країни. Часто спортсмени висловлюють свої думки з приводу політичного клімату в країні, стають прибічниками того чи іншого режиму і цим самим рекламують його своєю прерогативою. Спорт буде поза політикою, якщо зміниться внутрішній уклад у державі та на перше місце будуть ставити спортсмена, як особистість, а не державу, з якою він пов'язаний своїм громадянством чи національністю. За таких умов, відомі особистості у спорті не будуть публічно надавати пріоритет політичним програмам і системам чи окремим діячам, а країні не будуть мати імідж за рахунок своїх спортсменів, а будуть пишатися їх здобутками, тобто світові спортивні змагання перестануть бути знаряддям маніпуляцій та політичних протиріч.

Перспективи подальших досліджень полягатимуть в обґрунтуванні причин, за яких спорт «знаходиться у політиці», виокремлення способів уникнення тісного взаємозв'язку спорту та політики, у досягненні поділу системи «спорт-політика» на два окремі інститути держави.

Література

1. Баранов В. А. Олимпийский спорт как инструмент доминирования в современном мире // Олимпийский спорт и спорт для всех. Материалы XX Междун. конгр. – Санкт-Петербург, 2016. – Ч. 1. – С. 39–42.
2. Бондаревич Ж. Н., Попова Д. М. Формы политического протеста в спорте // II Европейские игры – 2019: психолого-педагогические и медико-биологические аспекты подготовки спортсменов : материалы Междунар. науч.-практ. конф. – Минск, 2019. – Ч. 4. – С. 7–8.
3. Недокус І. Спорт і політика у пострадянських країнах (на прикладі Республіки Білорусь) [Текст] // Науковий вісник Ужгородського університету : Серія: Політологія. Соціологія. Філософія. – Ужгород : Говерла, 2014. – Вип. 17. – С. 117–122.
4. Нестеров А. И. Политика и спорт: состояние и проблемы взаимодействия // Наука сегодня: теория и практика [Текст]. – Вологда : ООО «Маркер», 2016. – С. 132–133.
5. Ніколайчук Г. Г. Теоретичні аспекти дослідження взаємозв'язку спорту і політики // Гілея: науковий вісник. – 2015. – С. 285–289.
6. Приходько П. Ю. Спорт, економіка та політика в сучасному суспільстві // Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені І. Огієнка. Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини. – 2016. – Вип. 9. – С. 323–335.
7. Тарасова А. Г. Взаимосвязь спорта, политики и международных отношений // Наука сегодня: факты, тенденции, прогнозы [Текст]. – Вологда : ООО «Маркер», 2018. – С. 152–154.
8. Филонов В. И., Юдина А. В. Политический фактор в сфере большого спорта: теоретико-методологические аспекты // Вестник Поволжского института управления. – 2018. – Том 18. – № 1. – С. 106–112.
9. Boyacıoğlu F, Oğuz A-G. (2016). The Role of Sports in International Relations. Acta Universitatis Danubi-us. Relationes Internationales. Vol. 9. №1. 10 p.
10. Cha V. (2016). Role of Sport in International Relations: National Rebirth and Renewal. Asian Economic Policy Review. № 11. 17 p.

References

1. Baranov V. A. (2016). Olympic sport as a tool of domination in the modern world. Olympic sports and sports for all. XX International Proceedings Cong St. Petersburg. Part 1. P. 39–42.
2. Bondarevich J. N., Popova D. M. (2019). Forms of political protest in sports. II European Games – 2019: Psychological-pedagogical and biomedical aspects of athletes training: materials Intern. scientific-practical conference. – Minsk. Part 4. P. 7–8.
3. Nedokus I. (2014). Sport and politics in the post-Soviet countries (on the example of the Republic of Belarus) [Text]. Uzhgorod University Scientific Bulletin: Series: Political Science. Sociology. Philosophy. Uzhgorod: Hoverla. Vol. 17. P. 117–122.
4. Nesterov A. I. (2016). Politics and sports: the state and problems of interaction. Science Today: Theory and Practice [Text]. Vologda: Marker LLC. P. 132–133.
5. Nikolaychuk G. G. (2015). Theoretical aspects of the study of the relationship between sport and politics. Gilea: a scientific bulletin. P. 285–289.
6. Prikhodko P. Yu. Sport, Economics, and Politics in Modern Society. Bulletin of I. Ogienko Kamyanets-Podilskyi National University. Physical education, sports, and human health. Vol. 9. P. 323–335.
7. Tarasova A. G. (2018). The interconnection of sport, politics and international relations. Science Today: Facts, Trends, Forecasts [Text]. Vologda: Marker LLC. P. 152–154.
11. Филонов В. И., Юдина А. В. Политический фактор в сфере большого спорта: теоретико-методологические аспекты // Вестник Поволжского института управления. – 2018. – Том 18. – № 1. – С. 106–112.
12. Boyacıoğlu F, Oğuz A-G. (2016). The Role of Sports in International Relations. Acta Universitatis Danubi-us. Relationes Internationales. Vol. 9. №1. 10 p.
13. Cha V. (2016). Role of Sport in International Relations: National Rebirth and Renewal. Asian Economic Policy Review. № 11. 17 p.